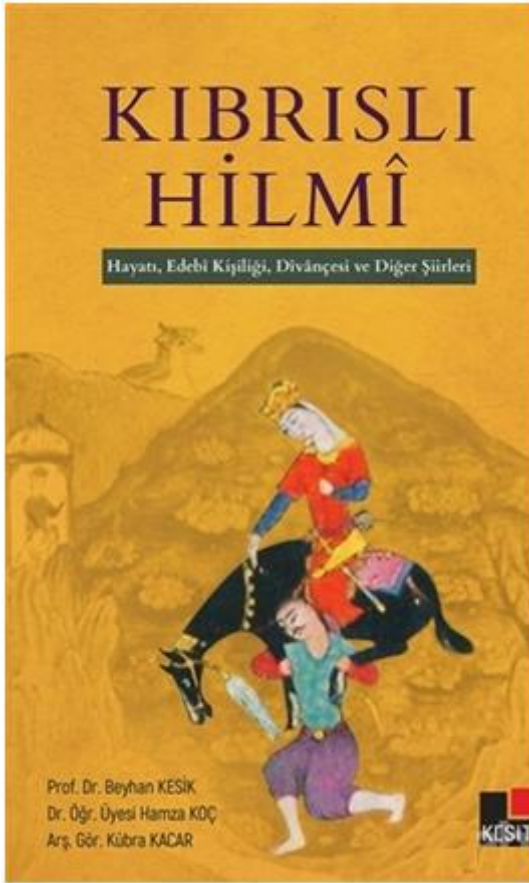

KIBRISLI HİLMÎ HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, DİVÂNÇESİ VE DİĞER ŞİİRLERİ¹Gönül DELİCE²

Kıbrıs'ta Klasik Türk edebiyatı geleneği içinde birçok şair yetişmiştir. Bunlardan biri de 1782 yılında Lefkoşa'da doğan son dönem şairlerinden Hasan Hilmî Efendi'dir.

Yazarın ifadesiyle "Klasik Türk edebiyatının birinci sınıf şairi olmasa da kullandığı orijinal mazmunlar ve şiir tekniğindeki başarısıyla Hilmî'nin yetenekli bir şair olduğunu söylemek mümkündür." (S. 9).

Harid Fedai tarafından 1987 ve 2000 yıllarında şairin iki farklı defterdeki şiirleri yayımlanmıştır. Bazı şiirleri de Yunus Kaplan tarafından "Son Dönem Kıbrıslı Divan Şairi Hasan Hilmî Efendi ve Bilinmeyen Şiirleri" makalesiyle tanıtılmıştır. "Kıbrıslı Hilmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Divânçesi ve Diğer Şiirleri" adlı eser ile Hilmî'nin bütün şiirleri bir arada toplanıp okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

Söz konusu eser; giriş, sonuç ve kaynakça kısımları hariç iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hilmî'nin hayatından, eserlerinden, edebî kişiliğinden, etkilediği ve etkilendiği şairlerden bahsedilmiştir.

Kitabın ikinci bölümü Hilmî Divânçesi'ne ayrılmış, metnin kuruluşunda izlenen yöntem izah edilmiştir.

¹ Prof. Dr. Beyhan KESİK, Dr. Öğr. Üyesi Hamza KOÇ, Arş. Gör. Kübra KACAR (2018), *Kıbrıslı Hilmî, Hayatı, Edebi Kişiliği, Divânçesi ve Diğer Şiirleri*, Kesit Yayınları, İstanbul, 213 s.

² Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora öğrencisi, gonul_dlce@hotmail.com.

Yazar eserin giriş kısmında Kıbrıs'ın fethinden bahsetmiştir. Bu fetihle birlikte iskan çalışmaları başlatılmış ve Kıbrıs Türk yurdu haline gelmiştir. Buraya yerleşmiş olan Türkler maddi ve manevi değerlerini de getirmişlerdir. Bununla beraber kültür ve sanat alanındaki değişikliklerin yanı sıra dil ve edebiyat alanında da gelişmeler görülmüştür. Kıbrıs'ın ilk dönem edebiyatı kaynaklarda "Osmanlı Dönemi Kıbrıs Türk Edebiyatı" olarak adlandırılmıştır. Eserde Kıbrıs'ta bu dönemde yetişen İffet, Hakkı ve Hızır Dede gibi şairlere yer verilmiştir.

Kitabın birinci bölümünde öncelikle Kıbrıslı Hilmî'nin mensup olduğu yere, almış olduğu eğitime, ailesine ve dönemin padişahı ile olan münasebetine değinilmiş, şairin hayatından kesitler alınmıştır. Hilmî Kıbrıs'ın en önemli şairlerinden birisidir. Arapçaya ve Farsçaya bu dillerde şiir yazabilecek kadar vakıf olup şair iyi bir eğitim görmüştür. Yenilikçi bir kişiliğe sahip olan şair, yaptıklarıyla dönemin padişahı II. Mahmut'un övgüsünü kazanmıştır. Bu sayede "re'isü's-şu'arâ", bazı kaynaklarda "sultanu's-şu'arâ" veya melikü's-şu'arâ olarak anılmıştır.

"Eserler" başlığı adı altında ilk olarak "*Dîvân(çe) ve Nüshaları*" adlı eser hakkında bilgiler verilmiştir. Şiirlerin yer aldığı nüshaların tavsifi yapılmıştır. Öncelikle M nüshasında, Harid Fedai tarafından yayımlanmış şiirlerden *Dîvânçe*'de 29'u bulunmaktadır. Bunlardan 14'ü Yunus Kaplan'ın "*Son Dönem Kıbrıslı Divan Şairi Hasan Hilmî Efendi ve Bilinmeyen Şiirleri*" makalesiyle yayımlanmıştır. Yazarın söz konusu eserinde hiçbir nüshada bulunmayan şiir sayısı 10'dur. S nüshasında ise 54 şiir bulunmaktadır ve şiirlerin 17'si diğer nüshada bulunmamaktadır.

Eserde toplam 107 şiir bulunmaktadır. Yazar, böylelikle hem şairi daha yakından tanımamızı sağlamış hem de şiirleri bir araya toplayarak klasik Türk edebiyatı araştırmaları için önemli bir kaynak ortaya çıkarmıştır.

İkinci eser ise Hilmî'ye ait olabileceği düşünülen "*Destebend-i Reyhân der Terceme-i Ümmü Harâm binti Milhân*" dır. Kıbrıs'ta aynı görevde Hasan Hilmî ismiyle üç kişinin görev yapmış olmasından ve eserin yazıldığı tarihte her üçünün de hayatta bulunmasından dolayı bu eserin kime ait olduğu konusunda belirsizlikler bulunmaktadır (S. 21).

Üçüncü alt başlıkta ise şairin edebî kişiliğine değinilmiştir. Kıbrıslı Hilmî, II. Mahmut döneminin önemli şairlerinden biri olmasına rağmen şairin sanatı ile ilgili yeterince bilgi bulunmamaktadır. Bu kısımda yaşadığı dönemde Hilmî'den övgüyle bahseden yazarlardan alıntılar yapılmıştır. Yazar Namık Kemal'in sözlerinden örnekler vermiş ve Hilmî'nin onun takdirini kazandığını ifade etmiştir. İsmail Güleç "*Kendi Şiirleri Işığında Hilmî Efendi'nin Şairliği*" adlı eserinde Hilmî'nin sade bir dille şiir yazdığını, deyim ve atasözlerini kullanmasıyla mahallileşme akımının etkisinde kaldığını belirtmiştir. Harid Fedai ise Hilmî'nin şiirlerinde zihafın yok denecek kadar az olduğunu ve imaleyi ustalıkla uyguladığını söylemiştir. Aliterasyon ve tevriyeyi de fazlaca şiirlerinde kullandığından bahsetmiştir. Söz konusu eserde yazar şairin edebî kişiliği ile ilgili bilgileri yapılan çalışmalardan ve alıntılardan örnekler vererek bizlere sunmuştur.

Birinci bölümün son kısmında "*Hilmî'nin Etkilediği ve Etkilendiği Şairler*" adı altında Hilmî'nin etkilemiş olduğu Müftü Raci Efendi ve Kaytazzade Mehmet Nazım gibi şairlerden örnek beyitler vardır. Hilmî de 18. yüzyılın en

güçlü şairlerinden olan Şeyh Galib'den etkilenmiştir. Ayrıca Nidâî'ye ve Enderunlu Vâsıf'a nazireleri, Sünbülzade Vehbî'nin ve Âşık Kenzî'nin şiirlerine de iki tahmisi bulunmaktadır (S. 32).

Kitabın ikinci bölümü Hilmî Dîvânçesi'ne ayrılmıştır. Eserde bu bölümün ilk alt başlığında metnin hazırlanmasında nasıl bir yöntem izlediğinden söz edilmektedir. Diğer başlıkta ise metinde kullanılan çeviri yazı alfabesi verilmektedir. Devamında "Metin" bölümü yer almaktadır.

Dîvânçe, 47 kıt'a, 29 gazel, 11 kaside, 11 müfred, 2 tahmis, 2 müseddes, 1 murabba, 1 tesmin, 1 musammat, 1 muhammes ve 1 de terci'-bendden meydana gelmiştir. Toplamda 107 şiir bulunmaktadır. Bu çalışma ile Hilmî'nin Dîvânçe'si ile diğer şiirleri bir arada sunulmuştur.

Sonuç olarak bakıldığında şairlerin şahsiyetlerini, üsluplarını, o dönemin özelliklerini anlamak onların şiirlerini incelemekle mümkündür. Kitabın yazarı konu edindiği şairin hayatını, edebi kişiliğini, eserlerini ve en önemlisi de şiirlerini ayrıntılı olarak ele almaktadır. Bu yönüyle eser alan incelemeleri için önemli bir kaynak niteliğindedir diyebiliriz. Son olarak adı çok geçmeyen ama önemli olan Hilmî gibi şairlerimizin de araştırılmasını, incelenmesini ve bilim hayatına sunulmasını temenni ediyoruz.

